

SPRAVEDLIVÁ ODMĚNA ZA SOUKROMÉ ROZMNOŽOVÁNÍ DÍLA – AKTUÁLNÍ VÝVOJ JUDIKATURY SOUDNÍHO DVORA

*MARTIN ŠVÉDA**

1. ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA VE VĚCI EGEDA PROTI ADMINISTRACIÓN DEL ESTADO

Soud: Soudní dvůr Evropské unie

Věc: C-470/14

Datum: 9. 6. 2016

Dostupnost: curia.europa.eu

1.1 PRÁVNÍ VĚTA

Článek 5 odst. 2 písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2011 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti musí být vykládán v tom smyslu, že brání systému spravedlivé odměny za soukromé rozmnožování, který je stejně jako systém dotčený v původním řízení financován ze souhrnného státního rozpočtu, takže nelze zajistit, aby náklady na tuto spravedlivou odměnu nesli uživatelé soukromých rozmnoženin.

1.2 SHRUTÍ SKUTKOVÉHO STAVU

Předmětem tohoto rozsudku je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podané dne 10. září 2014 Nejvyšším soudem ve Španělsku (Tribunal Supremo). Touto žádostí přerušil Nejvyšší soud řízení mezi žalobcem Enti-

* Autor je prezenčním magisterským studentem Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Kontaktní e-mail je 407881@mail.muni.cz.

dad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (dále jen „EGEDA“) a dalšími na straně jedné, a Administración del Estado a dalšími na straně druhé. Sporem v této věci byla vnitrostátní právní úprava systému spravedlivé odměny za soukromé rozmnožování financované ze souhrnného státního rozpočtu. Žalobci jsou kolektivními správci práv duševního vlastnictví ve Španělsku. Tito na začátku roku 2013 podali k Nejvyššímu soudu ve Španělsku žalobu na zrušení královského nařízení 1657/2012.

1.3 ŘÍZENÍ PŘED NÁRODNÍM SOUDEM A PŘEDBĚŽNÉ OTÁZKY

Výjimka pro soukromé rozmnožování díla je obsažena ve španělském zákoně o duševním vlastnictví (Ley de Propiedad Intelectual) a stejně tak v něm byla upravena i odměna pro autory za újmu vyplývající z této výjimky. Režim odměny byl původně nastaven tak, že byla financována prostřednictvím poplatku vybíraného z určitých zařízení, která umožňovala rozmnožování autorských děl. Obsahem žalovaného královského nařízení 1657/2012 a důvodem pro jeho zrušení ze strany žalobců bylo, že toto nařízení provádí královské nařízení s mocí zákona 20/2011 ze dne 30. prosince 2011, které zrušilo dosavadní režim spravedlivé odměny za soukromé rozmnožování a nastavilo financování této odměny, ne jako poplatku ze zařízení, ale jako částku ze souhrnného státního rozpočtu, přičemž také dalo vládě pravomoc stanovit nařízením nový postup vyplácení takto získané částky. Tímto postupem, dle nařízení 1657/2012, pak bylo určení částky za újmu vzniklou nositelům práv v rámci rozpočtových mezí, které stanoví pro každý rok ministr školství vyhláškou.

Žalobci rozporovali slučitelnost tohoto postupu s unijní legislativou, přesněji s čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES. Prvním rozporem byla skutečnost, že podle žalobců dochází přenesením zdroje příjmu pro odměny na souhrnný státní rozpočet k zátěži všech daňových poplatníků, a tedy ne jen těch fyzických osob, které jsou původci újmy, a na které výjimka pro soukromé rozmnožování díla cílí. Tato skutečnost je dle žalobců neslučitelná se zněním směrnice 2001/29/ES. Dále pak žalobci argumentovali tím, že takto nastavená právní úprava nezajišťuje spravedlivý charak-

ter odměny. S tím nesouhlasili žalovaní, kteří měli za to, že taková úprava je v pořádku, a že je v souladu se zněním směrnice 2001/29/ES.

Protože bylo rozhodnutí závislé na interpretaci čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2011/9/ES, rozhodl se Nejvyšší soud ve Španělsku za tohoto stavu přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky, z nichž je druhá podmíněna kladnou odpovědí na otázku první:

„1) Je systém spravedlivé odměny za soukromé rozmnožování, který je na základě odhadu skutečně způsobené újmy financován ze souhrnného státního rozpočtu, a tudíž není možné zajistit, aby náklady na tuto odměnu nesli uživatelé soukromých rozmnoženin, v souladu s čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES?

2) Pokud by byla odpověď na předchozí otázku kladná, je v souladu s čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES, že celková částka vyčleněná v souhrnném státním rozpočtu na spravedlivou odměnu za soukromé rozmnožování, i když je vypočtena na základě skutečně způsobené újmy, má být určena v rozpočtových mezích stanovených pro každý rok?“

1.4 ÚVAHY A ZÁVĚR SOUDNÍHO DVORA

Výchozí úvahou v této věci bylo, že přestože směrnice 2001/29/ES zavádí výjimku pro soukromé rozmnožování díla jako fakultativní, pokud tak stát učiní, je povinen stanovit uhrazení spravedlivé odměny nositelům těchto práv. Tato takto vybíraná odměna má být navíc spravedlivá, tedy má odškodnit nositele práv. Na druhou stranu se jedná o ustanovení fakultativní a spravedlivou odměnu nijak blíže nespécifikuje. Je zde proto dána možnost jednotlivým státům, jakým způsobem jí dosáhnou – především však musí určit kdo je povinen spravedlivou odměnu platit a stanovit způsob a výši této platby. Toto úvodní shrnutí Soudní dvůr podporuje odkazy na svou předchozí judikaturu, především rozsudkem ze dne 21. října 2010 ve věci Padawan, C-467/08, rozsudkem ze dne 5. března 2015, Copydan Båndkopi, C-463/12, rozsudkem ze dne 16. června 2011, Stichting de Thuisakopie, C-462/09 a dalšími.

Na základě těchto úvah dospěl Soudní dvůr k tomu, že zásadně nelze mít za to, že by znění čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES bránilo

členskému státu v zavedení úhrady spravedlivé odměny prostřednictvím souhrnného rozpočtu. Pokud takový systém zajišťuje spravedlivé vyplácení odměny ve prospěch nositelů práv a zaručuje její efektivní výběr, lze jej také považovat za slučitelný se základními cíli směrnice 2001/29/ES.

Avšak nastává zde jeden podstatný problém. Jak Soudní dvůr uvádí v bodu 29, čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES jednoznačně říká, že výjimka pro soukromé rozmnožování je koncipována pouze ve prospěch fyzických osob (příčemž u takových pak již není důležité, zda si rozmnoženiny pro soukromé účely skutečně pořizovaly). Právnícké osoby jsou z této výjimky však jednoznačně vyloučeny. Neznamená to ale, že by právnícké osoby nebyly za určitých okolností povinny financovat formou poplatku spravedlivou odměnu určenou nositelům práv. Mohou však tento uhrazený poplatek získat zpět v rámci výběru poplatku za soukromé rozmnožování, který se může promítnout do ceny za poskytování zařízení nebo za služby rozmnožování díla. Přestože je tedy předmětné řešení v zásadě možné, v případě, že členský stát neumožňuje zajistit, aby náklady na odměnu v konečném důsledku nesli samotní uživatelé soukromých rozmnoženin, a ne také právnícké osoby, je nutno konstatovat, že takové řešení je v rozporu se směrnicí 2001/29/ES.

2. ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA VE VĚCI MICROSOFT MOBILE PROTI MIBAC

Soud: Soudní dvůr Evropské unie

Věc: C-110/15

Datum: 22. 9. 2016

Dostupnost: curia.europa.eu

2.1 PRÁVNÍ VĚTA

Právo Evropské unie, zejména čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2011 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, musí být vykládáno v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je úprava dotčená v původním řízení, která jednak pod-

řizuje osvobození od platby poplatku za soukromé rozmnožování týkající se výrobců a dovozců zařízení a nosičů určených pro účely zjevně nesouvisející se soukromým rozmnožováním uzavírání smluv mezi subjektem, jenž má ze zákona výlučné postavení při zastupování zájmů autorů děl, a osobami povinnými platit odměnu či jejich profesními sdruženími, a jednak stanoví, že vrácení tohoto poplatku, jestliže byl zaplacen nedůvodně, může požadovat pouze koncový uživatel uvedených zařízení a nosičů.

2.2 SHRNU TÍ SKUTKOVÉHO STAVU

Předmětem tohoto rozsudku je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podané dne 4. prosince 2014 Státní radou v Itálii (Consiglio di Stato). Touto žádostí přerušila Státní rada řízení mezi žalobcem Microsoft Mobile Sales International Oy (dříve Nokia Italia SpA, dále jen „Microsoft Mobile“) a dalšími na straně jedné a Ministerstvem kultury, kulturního dědictví a cestovního ruchu (Ministero per i beni e le attività culturali, dále jen „Mi-BAC“) na straně druhé. Sporem v této původní věci je vnitrostátní úprava spravedlivé odměny, resp. její vyplácení prostřednictvím Italské společnosti autorů a vydavatelů (Società italiana degli autori ed editori, dále jen „SIAE“). Žalobci v původním sporu jsou výrobci elektroniky, zejména osobních počítačů, záznamových a vypalovacích zařízení, mobilních telefonů a fotoaparátů. Tito žalobci podali žalobu na zrušení vyhlášky ze dne 30. prosince 2009, která určuje výši odměny za soukromé rozmnožování zvukových a obrazových záznamů.

2.3 ŘÍZENÍ PŘED NÁRODNÍM SOUDEM A PŘEDBĚŽNÉ OTÁZKY

V rámci italského práva byla výjimka pro soukromé rozmnožování dle směrnice 2001/29/ES provedena legislativním nařízením č. 68 ze dne 9. dubna 2003. Toto nařízení pozměnilo zákon č. 633 ze dne 22. dubna 1941, o ochraně autorského práva a dalších práv souvisejících s jeho výkonem (dále jen „LDA“). Nařízením ukládalo povinnost hradit poplatek těm, kdo jsou výrobci nebo dovozci audio a video záznamových zařízení za účelem zisku. Takováto odměna se měla hradit SIAE, která měla zajistit její

další vyplacení. Žalobci v původním řízení argumentovali tím, že je takový postup v rozporu s unijním právem a to zejména ze dvou důvodů.

Tím prvním byla skutečnost, že povinnost platit poplatek za soukromé rozmnožování byla uložena i osobám, jejichž činnost zjevně nesouvisí se soukromým rozmnožováním. Zejména se v tomto případě jednalo o právnické osoby. Druhým důvodem byla skutečnost, že žalobci považovali za diskriminační to, že MiBAC přenáší pravomoci na SIAE, tedy na kolektivního správce autorských práv. SIAE tak získala pravomoc rozhodovat o tom, které osoby budou osvobozeny od poplatku, stejně tak jako které osoby budou moci využít řízení o vrácení poplatku, byl-li už zaplacen. Tato žaloba byla následně v prvním stupni zamítnuta.

V rámci odvolání rozhodla Státní rada v Itálii jako odvolací orgán o tom, že je v této věci potřeba vyložit znění čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES, následkem čehož přerušila řízení a obrátila se na Soudní dvůr s těmito předběžnými otázkami:

„1) Brání unijní právo, a zejména bod 31 odůvodnění a čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES, vnitrostátním právním předpisům (konkrétně článku 71e LDA ve spojení s článkem 4 technické přílohy), které stanoví, že v případě nosičů a zařízení nabytých pro účely zjevně nesouvisějící se soukromým rozmnožováním, tj. výhradně k profesionálnímu použití, je stanovení kritérií pro osvobození ex ante od poplatku ponecháno na uzavírání soukromoprávních smluv – nebo na smluvní volnosti – a to především s ohledem na „aplikační protokoly“ upravené v uvedeném článku 4, aniž by byla stanovena obecná pravidla nebo záruky rovného zacházení mezi SIAE a osobami povinnými platit odměnu nebo jejich profesními sdruženími?

2) Brání unijní právo, a zejména bod 31 odůvodnění a čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES, vnitrostátním právním předpisům (konkrétně článku 71e italského zákona o autorském právu, ve spojení s vyhláškou ze dne 30. prosince 2009 a pokyny SIAE ohledně vrácení poplatků), které stanoví, že v případě nosičů a zařízení pořízených pro účely zjevně nesouvisějící se soukromým rozmnožováním, a sice výhradně k profesionálnímu použití, může o vrácení požádat pouze koncový uživatel a nikoli výrobce nosičů a zařízení?“

SIAE měla také za to, že obě tyto otázky jsou v řízení o předběžné otázce nepřijatelné. Soudní dvůr ovšem obě tyto námitky zamítl a otázkami tak, jak byly zformulovány, se zabíral.

2.4 ÚVAHY A ZÁVĚR SOUDNÍHO DVORA

Úvahy soudu v tomto případě vycházejí ze stejných základů jako výše uvedený případ EGEDA proti Administración del Estado. I zde Soudní dvůr zdůrazňuje fakultativnost zavedení výjimky pro osobní rozmnožování, potřebu spravedlivé odměny i nutnost nastolení „přirozené rovnováhy“ mezi právy a zájmy autorů a uživatelů předmětů ochrany.

Soudní dvůr nicméně v rámci těchto úvah zdůrazňuje, že vybíraný poplatek nesmí být uplatněn na dodání zařízení jiným než fyzickým osobám. Stanovisko podkládá i svou dřívější judikaturou na toto téma (rozsudek ze dne 5. března 2015, Copydan Båndkopi, C-463/12). Také musí být nastaven nárok na vrácení poplatku a to takovým způsobem, že samotný proces navrácení není nadměrně obtížný a je účinný.

Soudní dvůr uvádí, že na základě znění ustanovení italského zákona je poplatek za soukromé rozmnožování hrazen koncovým uživatelem jen z části, přičemž splatný je těmi, kdo za účelem zisku vyrábí nebo dováží předmětná zařízení. Takové ustanovení je tedy v rozporu s judikaturou Soudního dvora, protože zde neexistuje žádné ustanovení, které by ve výsledku výrobce a dovozce od placení poplatku osvobodilo.

Dalším problematickým bodem je fakt, že v rámci již zmíněné vyhlášky ze dne 30. prosince 2009 byly SIAE dány pravomoci ke stanovení subjektivních a objektivních výjimek, a to na základě protokolů přijímaných po dohodě s osobami povinnými platit odměnu. Soudní dvůr ovšem v tomto případě spatřoval rozpor s dodržováním zásady rovného zacházení dle čl. 20 Listiny základních práv Evropské unie. Není tedy možné zavést úpravu spravedlivé odměny, která by ale zaváděla neodůvodněné nerovné zacházení s jednotlivými kategoriemi hospodářských subjektů, a tak je tomu i v tomto konkrétním případě. Přestože se výrobci a dovozci budou nacházet ve srovnatelné situaci, může se stát, že jejich postavení bude odlišné, a to právě na základě toho, zda uzavřeli nebo neuzavřeli se SIAE

smluvní protokol. V neposlední řadě je nutno vzít v potaz, že protože je uzavírání těchto protokolů mezi SIAE a výrobcí či dovozci, pouze smluvním ujednáním, není zaručeno, že s nimi bude vždy zacházeno stejně. Tedy i za podmínky, že by ostatní okolnosti byly srovnatelné. V rámci předmětné úpravy je také nedostatečně upraven nárok na vrácení poplatku.

Na základě těchto úvah má Soudní dvůr za to, že čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29/ES brání takové vnitrostátní úpravě, jakou je italská právní úprava, která je předmětem řízení.

3. PŘÍNOS AKTUÁLNÍCH ROZHODNUTÍ

Jak je z obou výše uvedených rozsudků patrné, je jejich ústředním motivem pojem „spravedlivé odměny“ autorům děl v rámci soukromého rozmnožování díla, jako výjimky z autorského práva. Soudní dvůr těmito rozhodnutími dále rozvádí svou již existující judikaturu ohledně tohoto institutu.

V rámci rozhodnutí ve věci C-467/08, Padawan, konstatoval Soudní dvůr nesoulad uplatnění poplatku za soukromé rozmnožování na veškeré typy přístrojů bez rozlišování účelu jejich použití a předmětného textu směrnice 2001/29/ES. Dále se v rozsudku ve věci C-521/11, Amazon.com International Sales, zabýval volností, kterou členské státy mají k vytvoření vnitrostátní úpravy systému výběru této odměny. Protože směrnice samotná nestanovuje žádné bližší podrobnosti, je tato volnost poměrně široká. Je však nutno touto úpravou vždy dosáhnout určitých cílů. Těmi jsou například již zmíněná „spravedlnost“ takového výběru a dosažení „spravedlivé odměny“, s čímž souvisí to, že takovýto systém musí být úzce spjat s újmou způsobenou soukromým rozmnožováním. Nelze tedy postihnout výběrem odměny i toho, kdo sice dodal zařízení schopné rozmnožovat díla, jejich užití ale s užitím pro osobní rozmnožování prokazatelně nesouviselo, jak rozhodl Soudní dvůr ve věci C-463/12, Copydan Båndkopi.

Přestože generální advokát ve svém stanovisku ve věci EGEDA nesouhlasil s argumentací původních žalobců, že financování odměny z titulu výjimky pro soukromé užití prostřednictvím souhrnného státního rozpočtu je v rozporu se zněním směrnice 2001/29/ES, a to z toho důvodu, že podle

nej je výběrem daně přerušena přímá vazba mezi právnickou osobou a odměnou za soukromé rozmnožování, Soudní dvůr se proti této argumentaci vymezil. Přestože rozsudek ve věci EGEDA v zásadě umožňuje zajišťování spravedlivých odměn prostřednictvím souhrnného státního rozpočtu, nemožňuje to takovým způsobem a za takových podmínek, s jakými k této úpravě přistoupilo Španělsko. Toto rozhodnutí se tedy pravděpodobně promítne i do dalších členských států, které na místo systému poplatků u zařízení schopných rozmnožovat díla (jako je tomu také v České republice), přijaly systém financování odměn ze státního rozpočtu. Těmito zeměmi jsou v rámci Evropské unie Estonsko, Finsko a Norsko.¹

Dle závěru Soudního dvora ve věci Microsoft Mobile, není vhodným způsobem řešení ani systém zvolený v Itálii. Přestože Itálie zvolila pro výběr spravedlivé odměny systém poplatků, jeho provádění svěřila do rukou kolektivního správce. Tento systém je postaven na smluvní volnosti mezi povinnými a kolektivním správcem a může vést k odlišnému zacházení právě na základě jednotlivých smluv. Také v případě, že byl poplatek zaplacen nedůvodně, neshledává Soudní dvůr omezení žádosti o jeho vrácení pouze na koncového uživatele zařízení jako souladné s textem směrnice 2001/29/ES.

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>).

¹ Bod č. 48 stanovisko generálního advokáta Macieje Szpunara předneseného dne 19. ledna 2016. Věc C-470/14.